

BLAHODÁRNÝ Odstup

Je překrásný velikonoční den a já se snažím nemyslet na všechna ta příkoří, která sobě i jiným činí lidská bláhevost. Řítil jsem se v minulých právě dnech tolikrát po našich stránkách dolů i nahoru, viděl jsem legiony čekajících poupat podléškových, petrklíčových, sasankových, viděl jsem kvěsti lýkovec a vzduch hořeti sladkým jarním plápo- 5
 polem, stalo se mi dokonce několik radostných věcí — a přece nějaká bolest zbývá mi v nitru jako tu a tam v zemi 10
 ještě zamrzlá hrouda. Chci býti silen, ale nemohu býti nesmuten. A po marném úsilí myslím přece jen na to, nač nechci mysliti: jak nesnadno lidé mohou se navzájem pochopiti, jak nesnadno si porozuměti.

Zdá se mi to takhle: Čím bližší jsou si dva lidé, čím lépe 15
 se domněle znají, čím širší a jasnější cesty vedou od jednoho ke druhému, tím nesnadněji se ti dva chápou, tím obtížněji mohou se shodnouti. Ať muž a muž, nebo muž a žena, nebo žena a žena, to jest jedno. Když se k sobě nejvíce přiblíží, tu nejsnáze spatří a pohlédnou v propast, která zeje mezi 20
 člověkem a člověkem. Ti, kteří se nejlépe znají, pocítí někdy náhle strach jeden z druhého a od jejich lásky k nenávisti jest jen zcela nepatrný krůček. Je to bolestná tragikomedie.

Lidé nemohou se navzájem vůbec snad poznati. A znají 25
 se navzájem nejméně, když se domnívají, že se znají. Vidíme si navzájem snad až do žaludku dle obecného rčení, ale nevidíme si do duše. A čím lépe vidíme si navzájem do žaludku, tím vyšší a neproniknutelnější zeď nebo tím hlubší a nepřeklenutelnější propast roste mezi námi a brání vzá- 30
 jemnému pochopení. Zdá se, že každý náš vlastní a přímý poznatek o intimní osobnosti našeho bližního stává se základem předsudku, s nímž budeme na něho jednou hleděti, a čím četnější jsou tyto poznatky, čím blíže pouští nás bližní k tělu, jak se říká, s tím větším množstvím předsudků bez- 35
 děky jej pozorujeme. Snad je to proto, že jsme nakloněni

stále a příliš generalizovati, i když víme, jak nesmírně komplikovanou, běda, bytostí jest člověk.

Snadno se o tom přesvědčíme na sobě. Neboť přece stále znovu vidíme, kterak naše skutky ze života veřejného i sou-
5 kromého, ty nejprostší a nejjasnější stejně jako ty složité a méně na první pohled srozumitelné, a nejen skutky, i slova naše a gesta, jsou příliš často mylně chápány a vykládány právě těmi, kteří by nás mohli znáti a s nimiž jsme nejdůvěr-
nější. Tak děje se nám tisíc drobných příkoří, které jsou
10 však bolestnější než všechny útoky a rány ze životního boje a nejvíce zachmuřují mysl.

A přece většina lidí chce poznávati své bližní a dávati se jimi poznat, chce nahlédnouti nám do duše a dáti si do své námi nahlédnout, netušíc, že se tu může jednati toliko
15 o žaludky, ale nikoli o skrytý život mozků a srdcí. A většina lidí také, snadno a rychle hotových s úsudkem, velmi a ráda si zakládá na domýšlivé myšlence, že toho neb onoho bližního dobře zná, a slepě řídí dle toho své jednání. Tak vznikají tisíce bludů, pramenů bolestí, a šíří se propasti mezi
20 lidmi.

Je to, opakuji, bolestná tragikomedie, neboť společnost neobejde se bez blízkých styků člověka s člověkem. Ale jestliže na jedné straně, tam, kde intimní styk člověka s člo-
věkem již jest, měli bychom se všichni ozbrojiti andělskou
25 trpělivostí (hezky se to ovšem povídá, špatně provádí), nedůvěřovati příliš svému psychologickému bystrozraku, ne- souditi druhého svou logikou a kvůli radosti života hledati raději vždy dobré tam, kde se nám zdá, že vidíme zlé, —
na druhé straně neměli bychom aspoň množiti počet dů-
30 věrností zbytečných a měli bychom udržovati sebe i jiné v jisté blahodárné vzdálenosti.

Ach, toho mudrování v den, který je tak lahodný a ve-
likonoční! Ale bolí mne něco a nemohu s tím býti hotov,
a pak chci, právě proto snad chci odpověděti kamarádovi,
35 který mi tuhle psal.

Je to dobrý kamarád, nemám příčiny o tom pochybovati. Ale vídáme se zřídka a náš styk bývá zdánlivě suchý. A teď mi tedy psal, a já z jeho dopisu pochopil, že se mu zdá,

jako by náš styk byl příliš studený a nedůvěrný. Chtěl by mi dáti lépe nahlédnout v sebe, chtěl by také mne lépe poznati. Nuže, chci mu říci, že je to nebezpečno, zbytečno, že bychom si méně rozuměli, kdybychom o sobě více věděli, než víme.

5

A mudruji dále: S člověkem je tomu skoro jako s uměleckým dílem. Umělecké dílo posoudíme nejspravedlivěji, neměříme-li ho ani zákony svými, ani nějakými domněle věčnými, nýbrž snažíme-li se poznati zákony jeho vlastní. To není vždy snadné, ale ještě nesnadnější u člověka, který měl by býti rovněž posuzován dle zákonů své bytosti. Neboť brání-li nám často sto předsudků, máme-li se smířiti s uměleckým dílem, které urazilo v první chvíli naši estetickou konvenci, brání nám jich tisíc, máme-li se smířiti s cizí individualitou lidskou. Ale je to aspoň cestička ne-li k úplnému poznání, tož snad k laskavému chápání. Cestička, po níž se nedochází vždy k cíli, v důležitých případech dokonce jen velmi zřídka. Je známo, že právě nejvýraznější umělecké zjevy nemohou dosíci celé spravedlnosti u soudobé kritiky. Teprve časový odstup zjednává obyčejně podmínky pro spravedlivé posouzení díla uměleckého, odstraňuje předsudky, nadšení i zlobu uvádí na pravou míru. A časového nebo prostorového odstupu potřebujeme i k spravedlivému posouzení člověka, který čím blíže je nám, tím snadněji hromadí proti sobě naše předsudky.

10

15

20

25

Říká se — a snad se někdo již diví, že to neřeknu také tak krátce — říká se: Kdybychom se lépe znali, ztratili bychom iluze o sobě. Ale chci právě říci, že tato domnělá smrt iluzí jest vlastně zrozením předsudků.

30

A tak, příteli, domníváš-li se, že bys mohl ještě lépe vědět, kdo jsem, mohu ti odpovědět jen jedno: Čti ještě pozorněji moje verše a jiná má říkání. V nich najdeš zákony mé bytosti a mou snahu řídit se jimi a můj boj s lidskou mou slabostí. V nich jsem ten, kdo jsem, a v nich jsem celý. Namítneš asi, že píšu-li, jistě zúmyslně nebo bezděky stylizuji. Ale stylizovati není nic jiného než snažiti se o pravý výraz. Denní smích a výskot, vztek a pláč, něž-

35

nosti a hrubosti, ty jsou nám diktovány; báseň však diktuje naše svobodné srdce a náš svobodný mozek. Báseň nebo cokoliv podobného, v čem výrazně žije a chvěje se naše nej-
světější a nejskrytější.

5 Po prvním dopisu dostal jsem za pár dní druhý — pánbu požehnej — s balíkem domácí uzeniny. Hle, co píše kamarád:

„O poslední pěkné sobotě celé dopoledne vláčeli jsme se po srázích našich sečí a borovin a hledali jsme a řezali jsme
10 jalovec. Ztěžka, ale vesele šli jsme domů, každý se dvěma přehlavými otepmi, s jednou na zádech a druhou přes prsa. Na dřevěné rohatině v komíně už viselo maso a pod ním doutnalo olšové dřevo. Jak jsem přišel, v kabátu postavil
15 jsem se k ohnisku a prut jalovce za prutem sázel jsem do ohně. Každý hned chytl jako peří a žhavé listí sršelo nad ohniskem. Odlezl jsem teprve, až horko bylo již příliš horké. Ale po celé odpoledne chodil jsem naslouchat, jak jalovec praská. Večer jsem se vykoupal, navařil si čaje, a zatímco
20 druzí již spali, vzal jsem si Myšlenky Marka Aurelia, zhasl jsem lampu, k ohnisku zády jsem si sedl a seděl jsem, četl, přikládal až do čtyřech do rána. A na pondělí jsem zase tak seděl a četl jsem Wilda... Přijmi to maso, jako když ti ruku smáčknu...“

A teď si představte, že tenhle hodný člověk si myslí, že
25 se snad málo známe, že se snad nechápeme! Chtěl by mne slyšeti žvanit po třetí čtvrtce vína? Chtěl by viděti, kterak vyhlížím, když mne tlačí žaludek nebo když mne někdo dopálí? Chtěl by mi sám poskytnouti něco podobného? Nevím. Vím však, že mám několik kamarádů, s nimiž mám
30 se rád, poněvadž se zřídka vídáme. Vím také, že s nejlepším člověkem na světě přestáváme si rozuměti, jakmile se vídáme příliš často. A konečně jsem přesvědčen, že právě ti, s nimiž nemám zbytečných styků, chápou mne nejlépe a že by přestali tak dobře mne chápati, kdyby viděli, že
35 také básník vyhlíží komicky, když má opičku nebo vztek. A mýlí se velice, domnívají-li se někteří, že bych jim mohl a dovedl říci něco krásnějšího a důvěrnějšího, než jim povídám ve svých verších anebo v těchto týdenních pozdravech.

Chvalte se mnou blahodárný odstup! A naučte se vážit si ho tím, že budete bystře hleděti kolem sebe, a poznáte, kolik nedorozumění, kolik bolestí, kolik tragikomedíí vzniká mezi lidmi, kteří nemohou se milovati na vzdálenost. Neboť trpělivost, věčná schopnost odpouštět i a viděti všecko hezkým, jsou převzácné ctnosti, ale nezbytné pro blízký styk člověka s člověkem.

5